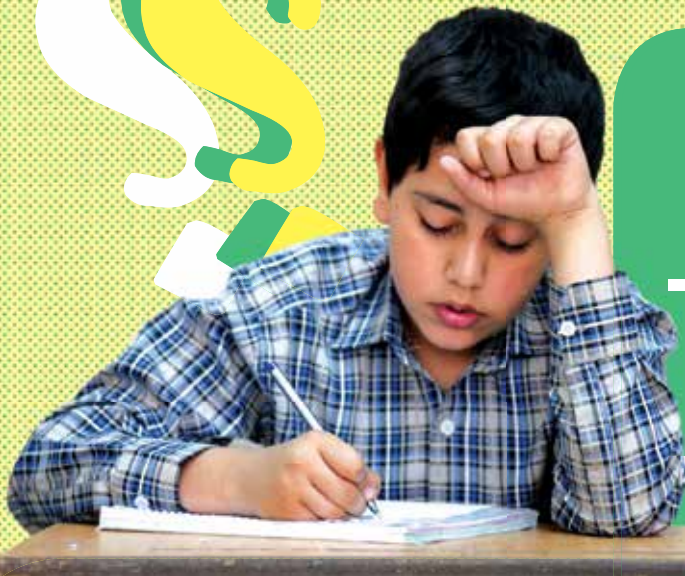

سؤال‌های مشکل‌گشا

گامی برای کمک به هدایت تحصیلی
دانش‌آموزان روستایی

مصطفی سهرابلو

دبیر علوم تجربی دوره اول متوسطه

کلیدواژه‌ها: دانش‌آموز، هدایت تحصیلی، توانایی و معلمان

اشاره

در کنار مشاوران تحصیلی، معلمان نیز با توجه به اینکه زمان زیادی را با دانش‌آموزان می‌گذرانند و شاهد انواع رفتارها، تعاملات و توانمندی‌های آن‌ها در کلاس خود هستند، می‌توانند نقش زیادی در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان و کمک به آشنایی آن‌ها با توانایی‌ها و شناخت خودشان ایفا کنند. فراهم کردن فرصت‌ها و فعالیت‌های متنوع در حد امکان در کلاس درس می‌تواند به خودشناسی و آگاه‌شدن دانش‌آموزان از توانایی‌ها و علاقه‌مندی‌های واقعی و منطقی‌شان کمک زیادی کند.

در ادامه تجربه‌ای کوچک از هدایت تحصیلی دانش‌آموزان روستا در کلاس علوم تجربی و در واقع برداشتن گامی برای آشنایی بچه‌ها با توانایی‌های خودشان برای انتخاب رشته و شغل آمده است.

هر ساله هر چند وقت یک‌بار در کلاس علوم تجربی از دانش‌آموزان می‌خواهم انتقادهای و پیشنهادهای خودشان را درباره کلاس علوم تجربی، خودم، تدریس و وضعیت کلاس روی برگه‌ای بدون ذکر مشخصات برایم بنویسند. البته اگر خود بچه‌ها تشخیص دادند، می‌توانند نام خود را بنویسند.

به این ترتیب دانش‌آموزان نکته‌های جالب، جدید و سازنده‌ای مطرح می‌کنند که بیشتر اوقات برخلاف انتظار ما هستند و یا ما به آن‌ها در کلاس و تدریس کم توجه می‌کنیم. چند روز قبل که امتحانات دی‌ماه تمام شده بود، من به خاطر اتمام امتحانات و برای رفع خستگی امتحان در دانش‌آموزان و ایجاد تنوع در اولین جلسه دی‌ماه، از آن‌ها خواستم مثل همیشه انتقاد و پیشنهاد بنویسند و آن‌ها موارد متنوعی را مطرح کردند که به‌خصوص دو مورد از آن‌ها قابل توجه بودند:

• یکی از آن‌ها خواسته بود تا من درباره انتخاب رشته و شغل آینده برایشان صحبت کنم. به نظرم نکته مهمی بود، چرا که با وجود مشاور و مدیر، دانش‌آموزان از معلمان نیز انتظار راهنمایی شغلی و تحصیلی دارند.

• دانش‌آموز دیگری نوشته بود که کلاس خوبی است، ولی من در درس‌ها تنبلم و پیش بچه‌های دیگر کم می‌آورم.

این نوشته آخری فکرم را مشغول کرد، آن هم وقتی که متوجه شدم، چه انتظاراتی از من دارند. تصمیم گرفتم جلسه بعد و در همان هفته فعالیتی را در حد امکان و برای کمک به بچه‌ها در این مورد انجام دهم. بنابراین بعد از فکر و در نظر گرفتن شرایط بچه‌های کلاس در این مورد، به نظرم آمد بهتر است در این فرصت محدود کلاس علوم تجربی، ابتدا چند دقیقه‌ای درباره «هوش‌های چندگانه» صحبت کنم؛ به دو منظور:

۱. دانش‌آموزی که خود را تنبل و بی‌استعداد می‌داند، متوجه این موضوع شود که هیچ‌کس بی‌فایده و عاری از توانایی نیست و هر کسی توانایی‌ها و مهارت‌های خود را دارد و گام اول شناختن خود است.

۲. به همه بچه‌ها در زمینه هدایت تحصیلی و انتخاب رشته و شغل آینده کمک انگیزشی کوچکی کرده باشم.

ابتدا پرسیدم: «شما دوست دارید چه کاره شوید؟» طبق معمول پاسخ‌هایی چون دکتر، مهندس، خلبان و ... بدون فکر کردن دادند. بنابراین درباره هوش‌های چندگانه با مثال توضیحاتی به ایشان دادم (تصویر ۱).

مطلب برای بچه‌ها جالب بود. به طوری که یکی از آن‌ها هیجان‌زده شده بود از اینکه من گفتم: وقتی کسی دوست دارد با انگشتش روی هوا بنویسد و این طوری محاسبه‌های ریاضی و متن‌ها را انجام دهد، این تا حدی مربوط می‌شود به هوش فضایی و سه‌بعدی او.

سپس از آن‌ها خواستم به این سؤال پاسخ دهند: «چه کارهایی را واقعاً خوب بلدید انجام بدهید و مورد علاقه شما هم هستند؟» این نکته را مطرح کردم که به این سؤال واقعی پاسخ دهند و فقط پاسخ‌های کلیشه‌ای مانند دکتر و مهندس ننویسند. به آنچه که واقعاً علاقه دارند و توانایی انجام آن را دارند، فکر کنند. قرار نیست همه دکتر یا مهندس شوند، بلکه هر کس ابتدا باید توانایی‌ها، علاقه‌ها و مهارت‌های خودش را با توجه به هوش‌های چندگانه که توضیح دادم، بشناسند و با دید باز، مناسب و منطقی به انتخاب شغل و رشته

هرکس ابتدا باید توانایی‌ها، علاقه‌ها و مهارت‌های خودش را با توجه به هوش‌های چندگانه که توضیح دادم، بشناسد و با دید باز، مناسب و منطقی به انتخاب شغل و رشته آینده دست بزند

من هم سعی کردم نقاط قوت آن‌ها را طبق شناخت خودم از آن‌ها بگویم. بحث خوبی ایجاد شده بود و این بخش برایشان جالب بود. مثلاً محمد که در کلاس به ظاهر فعالیت کمی داشت، وقتی با وجود ضعف‌های جدی که داشت، ویژگی‌هایی واقعی و مثبت از او گفتم، با تعجب و شادی گفت: «واقعاً به نظر تون من این طوری هستم؟» این بخش از جلسه واقعاً جالب شده بود، چون به دنبال نظرات من درباره توانایی‌ها و ویژگی‌های بارز بچه‌ها، خودشان هم درباره توانایی‌های دوستان و هم کلاسی‌هایشان شروع به اظهار نظر کردند.

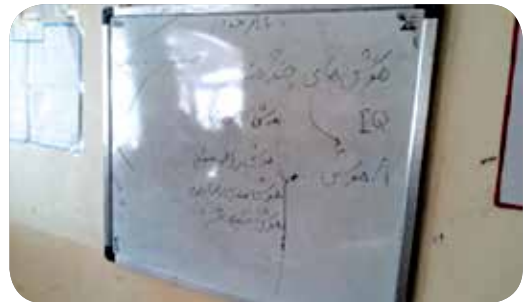
***

با توجه به زمان کمی که داشتیم، از آن‌ها خواستم خودشان از امروز به سؤال مطرح‌شده در این جلسه و توانایی‌ها و علاقه‌مندی‌هایشان به صورت جدی و هدفمند فکر کنند و رشته و شغل‌های مرتبط با آن‌ها را جست‌وجو کنند و محدودیت‌ها، مشکلات و مسائل آن‌ها را در نظر بگیرند. در صورت ایجاد سؤال و مشکل هم از من و همکاران دیگر و مشاور بپرسند. به این نکته مهم هم توجه کنند که می‌توانند خودشان در کلاس‌هایشان و طی فعالیت‌هایی که در کلاس انجام می‌شود، توانایی‌ها و علاقه‌مندی‌هایشان را محک بزنند. شاید نکته مهم و قابل توجه جلسه این بود که فرصتی شد تا دانش‌آموزان به راحتی درباره خواسته‌هایشان با من صحبت کنند و از من و هم کلاسی‌هایشان درباره خودشان بازخورد دریافت کنند. این موضوع باعث می‌شد که حداقل از همین حالا به صورت جدی و منطقی به ویژگی‌ها و توانایی‌ها عمومی و خاص خودشان و آن کسی که می‌خواهند باشند، فکر کنند.

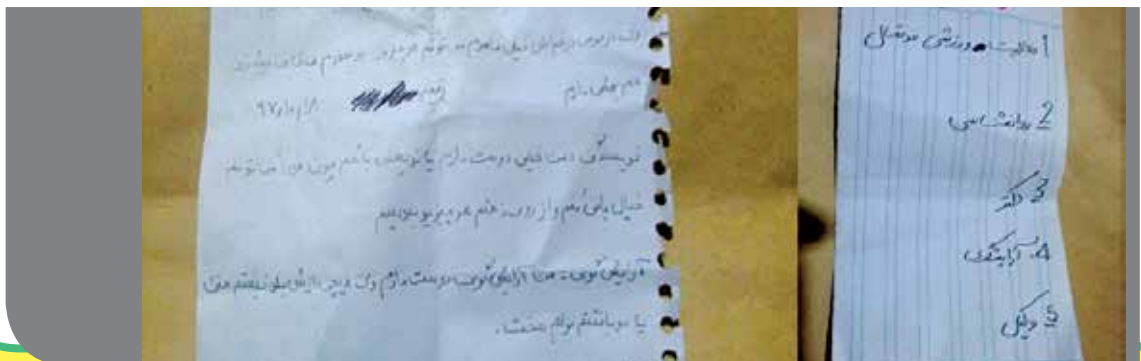
آینده دست بزند. در ادامه درباره افراد مشهوری صحبت کردم که در برخی زمینه‌ها مانند ریاضی ضعیف بوده‌اند، ولی با شناخت توانمندی خود در حیطه‌های دیگر به انسان‌های موفق و مشهوری در رشته‌های نقاشی یا فیزیک تبدیل شده‌اند.

بعد از آن‌ها خواستم در پاسخ به پرسش بالا، آن‌ها را در پنج اولویت به ترتیب بنویسند. این بار در پاسخ به سؤال، تغییرات خوبی از سوی بچه‌ها در پاسخ‌هایشان ایجاد شد و سعی می‌کردند خواسته‌هایشان را واقعی‌تر بیان کنند و شغل‌های متنوعی را نوشته بودند؛ از جمله دکتر، معلم، مهندس، بازیگر، نویسنده، راننده، فوتبالیست، بدلکار، دامدار صنعتی، موسیقی‌دان، خیاط، آرایشگر، راننده موتور مسابقه و حرکات نمایشی، معلم، نانوا و ضایعاتی فروش (چون درآمد خوبی دارد - تصویر ۲).

برخی از این اولویت‌ها حتی برای من هم جالب بودند. مثلاً یکی از دختران فعال کلاس علوم، اولین اولویتش را فوتسال نوشته بود که علاقه زیادی هم به آن دارد. موارد دیگری هم بودند که شاید در وهله اول بی‌ارتباط به نظر می‌آمدند؛ مانند چیدن خیار. چند دانش‌آموز پسر تابستان‌ها برای کار در یکی از شهرهای اطراف به چیدن خیار در مزرعه مشغول می‌شدند. همین‌گونه موارد نشان می‌داد که برخی از بچه‌ها به دلایلی نسبت به شغل و رشته آینده‌شان، با وجود همه توانمندی‌هایشان، دید محدودی دارند و ضروری است راهنمایی شوند. همچنین یکی از بچه‌ها پرسید: آقا کدام یک از ویژگی‌ها و توانایی‌های ما در کلاس علوم از نظر شما مهم و مشخصه است؟

تصویر شماره ۱

تصویر شماره ۲

تصویرهای فوق، نمونه‌هایی از نوشته‌های دانش‌آموزان درباره علاقه‌ها و توانمندی‌های خاص خودشان